

A munkában részt vettek: Bóka Gergely, Kenéz Ágnes, Lukács József, Pópity Dániel a JATE Régészeti Tanszék hallgatói.

LICHTENSTEIN LÁSZLÓ

90. Enese, Szabadság utca 72.

(Győr-Moson-Sopron megye) U, B, A, H, Á

1971. augusztus 3-án lakossági bejelentést kapott a Xantus János Múzeum, hogy az udvarban meszesgödör ásásakor embercsontok kerültek elő. A tulajdonos elmondása alapján egy Ny-K-i sírt bolygattak meg a munkások. Még korábban az akkor előkerült sírtól mintegy 3 m-re egy másik sírt bolygattak meg a munkások, emésztőgödör ásásakor. A korábban megbolygatott sírből ember- és lócsontok kerültek elő. A lócsontok megmaradt töredékeit, valamint az újabb sírből előkerült ezüst, rombusz alakú veretet átadták a múzeumnak. A két lelet minden bizonnyal két különálló sírhoz tartozott.

2002. március 20-án helyszíni szemlét tartottunk, amikor sikerült azonosítanunk a lelőhelyet. Az új tulajdonos beszámolójából kiderült, hogy a ház bővítésekor újabb sírt bolygattak meg.

2002. július 10. és 24. között a lelőhelyen hitelesítő ásatást folytatott a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete. A költségeket az intézet és a Szegedi Biológiai Központ Genetikai Kutatóintézete által vezetett Nemzeti Kutatási Fejlesztési Pályázat anyagi keretei biztosították. A *Történeti genetika a magyar ethnogenezis kutatásában* címet viselő program keretében olyan új 10. századi temetőket hitelesítünk, melyekből olyan genetikai minta nyerhető, ami kiegészíti a folyamatosan bővülő, s a program céljával kitűzött adatbázist.

Az ásatás során egy sírt sikerült feltárunk, valamint egy neolit teleprészletet. A feltárt sír Ny-K-i tájolású volt, háton fekvő, nyújtott testtartású csontvázzal, melynek jelentős része bolygatott. A bolygatás nyomán a koponya, valamint a medence; illetve a medence felett előkerült csontok nem maradtak in situ helyzetben. A bolygatás idejét, a sír pontos korát a leletanyag hiányában nehéz megállapítani. A sírban az eltemetés időpontjára utaló melléklet nem volt. A bolygatott csontok mellett talált két zselizi kerámiatöredék nem tekinthető korjelzőnek.

A feltárt síron kívül egy zselizi teleprészlet is belesett a megkutató területbe. A feltárt objektumok közül kiemelkedik a 4. objektum, amely valamikor munkagödör lehetett, majd pedig a telep maradványaival feltöltődött. Az objektumból a vastag durva kerámiatöredékek mellett vékony falú, bekarcolt vonaldíszes edénytöredékek is előkerültek. A másik kiemelkedő objektumrészlet a 4. szelvény feltárásakor került elő. A szelvényből nemcsak a zselizi telep maradványai kerültek elő, hanem szórványban kora bronzkori kerámiamaradványok és szórvány Árpád-kori edénytöredékek is (bográcsperemek). Takács Miklós meghatá-

rozása alapján a peremtöredékek egy része a 10. század végére, s a 11. századra keltezhető, míg az újabb töredékek pedig már egy későbbi megtelepülési fázisra, a 12. századra utalnak.

A 1,5 m mély kultúrréteg alapján egy olyan nagy objektum részletét sikerült megtalálnunk, amely jórészt a zselizi telep időszakában volt használatban. Erre utal a nagyszámú kerámiatöredék, a pengemaradványok, s az ételmaradványok is.

A mély objektumrészlet a szelvény egész területére kiterjedt, azt azonban sem hosszában, sem pedig keresztben nem tudtuk további rábontással megnövelni.

A 6. szelvényben feltárt objektumok, hasonlóan a 4. szelvényhez, több régészeti kor emlékeit rejtették. A zselizi kerámialeletek mellett bronzkori edények töredékei is előkerültek. A 13. objektum betöltésében talált bombatestű edény, valamint egy ugyanitt előkerült nagyobb maradvány a kisapostagi kultúrába tartozott.

Az ásatás helyszínétől nem messze, a Szabadság utca 84. szám hátsó portájáról az ásatás ideje alatt egy avar kori, jó megtartású edényt hoztak el az ásatás helyszínére. A 6-7. századra datálható kerámia arra utal, hogy a Szabadság utca telkeinek hátsó részén végighúzódnó magas dombhát nemcsak a neolitikum, s a bronzkor idején volt lakott terület, hanem az avar időszakban is.

A lelőhely a Hanság felnyúló homokdombvonulatán helyezkedik el. A meglévő neolit telep a DVK utolsó fázisában, a zselizi időszakban létezett. Kiterjedését, s fennállásának időtartamát a feltárt terület nagyságából nem lehet megmondani. Az ásatás során minden bizonnyal csak a telep szélét sikerült megtalálnunk.

A keresett 10-11. századi temető nagy része sajnos a korábbi földmunkák során elpusztult. A megtalált egy sír pedig csak feltételesen kapcsolható a temetőhöz. A viszonylag kis sírszám arra utal, hogy egy kiscsaládi temető helyezkedett el a dombvonulaton. A melléklet hiányában kérdéses maradt, hogy a temető egybeesett-e azzal a lelőhellyel, ahonnan egy rozettás lószerszámveret került a múzeumba (Enese, belterület megnevezéssel); vagy pedig Enese homokos teraszain több, egymáshoz közel eső kisszámú közösség temetőjével kell számolnunk.

Konzulens: Tomka Péter. Munkatárs: dr. Mende Balázs antropológus.

LANGÓ PÉTER

91. Eszteregnye, Kenderföldek-dűlő

(Zala megye) R

2002. augusztus 26. és október 9. között 1990 m²-t tártunk fel a 78. számú lelőhelyen az épülő M7-es autópálya nyomvonalán. Összesen 33 objektumot dokumentáltunk.

Az előzetes terepbejárások alapján újkőkori telepjelenségekre lehetett számítani. A kijelölt területet kutatóárokokkal szondáztam. Maga a lelőhely egy lankás

domb belső, DNy-i lejtőjén helyezkedik el. Első kutatóárkunkat a dombtető irányából a domb aljáig húztuk, itt leletet illetve objektumot nem találtunk. A következő kutatóárkot erre merőlegesen jelöltem ki, közel a dombtetőhöz. Itt a nyomvonal széléhez közel találtuk meg az első objektumot, amely egy átégett falú, méhkas alakú gödör (tűzhely?) volt. Ebből kiindulva a dombtető felé nyitottam nagyobb összefüggő felületet. Itt az autópálya nyomvonalának ÉNy-i felében egy kisebb településrészletet: gödröket, átégett falú, méhkasos objektumokat tártunk fel, összesen 33-at. A leletanyag alapján a feltárt településrészlet rézkori, a tűzdelt-barázdás díszű kerámia kultúrájának (Furchenstich-kultúra) jellegzetes jegyeit hordozta magán. A durva, vastag falú darabok mellett, több gödörben jellegzetes tűzdelt-barázdás díszítésű darabok is voltak. Az előkerült objektumok elhelyezkedése alapján megállapítható, hogy az egykori település É-D-i irányú volt, és csak a feltárt objektumok, a település széle esett a tervezett autópálya nyomvonalába.

A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeum régészeti gyűjteményét gyarapítja.

SZÁRAZ CSILLA

92. Esztergom, Imaház utca 12.

(Komárom-Esztergom megye) B, LT, Ró, Kk

A telken a Szent István kápolna (az Imaház és Esze Tamás utca sarkán) melletti bezárt óvoda épületét a közelmúltban elbontották s így a terület kutathatóvá vált.

A régészeti kutatás jelenlegi állása szerint az említett terület az Árpád-kori örmény kereskedők településének (terra armenorum) K-i szélén helyezkedik el. Villa Ermen K-i része a tatárjárás után alakuló Szent Anna kerületbe (az Ágoston-rendi Szent Anna kolostor birtoka) olvadt bele. A szomszédos Szent Tamás utcában Horváth István 1970-ben leletmentés során egy kelta edényégető kemence, egy, a 12–13. század fordulóján állt, félig földbe mélyített, deszkafalú ötvösműhely, egy 13. századi, földbe mélyített ház és kemencéje, továbbá egy, a 16. század elején épült kőpince részletét tárta fel. A közelben várható Örmény falu Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt plébániatemploma maradványainak előkerülése is. Tájékozódó kutatásunkkal tisztázni szeretnénk volna, hogy a Szent István kápolnának van-e középkori előzménye, esetleg a közelében állhatott-e a korábbi templom, illetve Árpád-kori vagy a középkori településhez köthető objektumok és leletanyag előkerülését vártuk.

Első kutatóárkunkat a kápolna szentélye mellett nyitottuk. Az árokban a 18–20. századi feltöltés alatt egy 14–16. század elejei réteget találtunk, ez alatt pedig közvetlenül a vastag római kori késő kelta kultúrréteg húzódott, amelynek az alján egy főként kerámiatöredékekben bővelkedő betöltésű vermet tártunk fel. Ez a verem a kora római rétegbe mélyült, mely alatt az altalajba ásva egy középső bronzkori kisebb vermet tártunk

fel. Rábontottunk a kápolna téglalapozására is, mely alatt nem találtunk korábbi falat, így meg kellett állapítanunk, hogy ezen a helyen sem az örmények Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt plébániatemplomának esetleges maradványait, sem temetőjét, sem Árpád-kori telepjelenséget nem találtunk.

Második kutatóárkunkat a kápolnától kissé távolabb, az óvoda udvarán nyitottuk, melyben a beton feltörése után a 20. századi feltöltés alatt egy 18. századi – minden bizonnyal a kápolna építéséhez kapcsolódó – beásást találtunk, amely az árok K-i végében egy 13. századi rétegbe mélyült. A rétegből egy fenékbélyeges, nehéz kézikorongon készült, belül szürkére, kívül barnára égett, besimított felületű cseréppalack töredékeit találtuk. Ez alatt a réteg alatt a már ismert késő kelta kultúrréteg jelentkezett, melynek az alján egy földbe ásott ház gödrének a részletét bontottuk ki, ismét jelentősebb mennyiségű leletanyaggal. A közel 3 m-es mélységig kibontott két kutatóárok tanúsága alapján megállapíthatjuk, hogy Árpád- illetve középkori telepjelenségek csak inkább a telek felső, K-i felében várhatók.

Konzulens: Horváth István. Munkatársak: Boldizsár Péter és Merczi Mónika.

LÁZÁR SAROLTA

93. Érsekvadkert, Templom

(Nógrád megye) Á, Kö, Kú

2002. februárban az érsekvadkerti templom melletti módosított szennyvíz-nyomvonalon végeztünk szakfelügyeletet. Munkánk során a markológép kanala egy emberi csontvázat bolygatott meg. Az árokszakas irányja Ny-K-i volt. A munkát leállítottuk, majd elkezdtük a feltárást, amit március végén fejeztünk be.

A nyomvonalra eső szakaszon 35 vázat, illetve vázrészlet bontottunk ki. 14 sír Ny-K-i tájolású, 21 É-D-i. A Ny-K-i tájolású sírok esetében mellékletek és viseleti tárgyak közt megtalálhatóak az S-végű hajkarikák, gyöngyök, pecsétgyűrűk, karikagyűrűk, fülbevalók és egy pénz is. Az É-D-i síroknál szinte kivétel nélkül meg lehetett figyelni koporsómaradványokat, illetve azoknak nyomait. Mellékletként többféle rózsafüzért helyeztek a sírokba. Az egyik sír koponyáján pártamaradványokat figyeltünk meg. A temetőt – az eddig előkerült sírok leletei alapján – a 12. században indították és 17–18. századra keltezhetőek a legkésőbbi sírok.

Az ásatáson részt vett Gulyás Gyöngyi, Oravec Dóra, Parditka Györgyi régészhallgató.

BÁCSMEGI GÁBOR

94. Felsőnána, Szálláshegy

(Tolna megye) B, LT, Á

A falutól DNy-ra, a Murgai-víz D-i partján, a völgyből meredeken kiemelkedő, hosszan elnyúló ÉNy-DK irányú domb ÉNy-i végén található a földvár. Jelenleg fü-